

Göçle Gelen Çocukların Eğitim Sorunlarına İlişkin Öğretmen Görüşleri (Diyarbakır Örneği)¹

Teachers' Opinions on The Education Problems of Migrant Children (Case Of Diyarbakır)

Fırat Kıyas BİREL² - Esra GEZEN³ - Mehmet Emin KUMRU⁴

Öz

Araştırmada, güncel bir probleme dönüşen göç olgusunun eğitime etkileri ve buna bağlı olarak göç ile birlikte öğrencilerin yaşadıkları problemler bazı değişkenlere göre saptanmaya çalışılmıştır. Türkiye'ye göçle gelen okul çağındaki çocukların eğitim sorunlarına ilişkin öğretmen görüşlerinin saptanmasının bir bakıma gelecekte bu alana ilişkin yapılacak çalışmalara katkı sağlayabileceği umulmaktadır. Araştırma nitel yöntem ile gerçekleştirilmiş ve araştırma nitel yönteminin durum çalışması deseni kullanılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Diyarbakır ilinin Bağlar ilçesindeki beş ilkokulda görev yapan ve ölçüt örnekleme tekniğine göre seçilen 50 öğretmen oluşturmaktadır. Elde verilerin içerik analizi yapılarak Ana temalar, alt temalar ve kodlar oluşturulmuştur. Göçmen öğrencilerin uyum konusunda en yoğun şekilde yaşadıkları sorunların Türkçe konuşamama ve iletişim olduğu ve bunun da öngörülen bir bulgu olduğu söylenebilir. Ayrıca bunun doğal sonucu olan sosyalleşmede sorun yaşama, gruplaşma, öfke, saldırganlık ve kültür çatışması diğer bir beklendik durum olarak değerlendirilebilir. Öğretmenlerin göçle gelen öğrenciyle belli bir zaman sonra iletişim kurabilirken, aile ile iletişim kuramama veya bu konuda zorlanma durumlarına ilişkin bulgulara ulaşılmıştır. Öğretmeler göçle gelen öğrencinin kültürü konusunda bilgi sahibi olmalı ve öğrencileri kaynaştırıcı yöntem ve teknikleri kullanmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Göçle Gelen Çocuklar, Eğitim Sorunları

Abstract

In this study, the effects of migration, which has become a current problem, on education and the problems experienced by students with migration were tried to be determined according to some variables. It is hoped that the determination of teachers' views on the educational problems of school-age children coming to Türkiye with immigration can contribute to future studies in this field. The research was conducted with qualitative method and case study design of qualitative research method was used. A semi-structured interview form prepared by the researchers was used as a data collection tool. The study group of the research consists of 50 teachers working in five primary schools in Bağlar district of Diyarbakır province and selected according to the criterion sampling technique. Main themes, sub-themes and codes were created by content analysis of the data obtained. It can be said that the most intensely experienced problems of immigrant students in terms of adaptation are inability to speak Turkish and communication, which is a predicted finding. In addition, having problems in socialisation, grouping, anger, aggression and culture conflict can be considered as another expected situation. While teachers were able to communicate with the migrant student after a certain period of time, it was found that they could not communicate with the family or had difficulty in this regard. Teachers should have knowledge about the culture of migrant students and use methods and techniques that integrate students.

Keywords: Immigration, Immigrant Children, Education Problems.

¹ Bu çalışma IX. Uluslararası EJER 2022 Kongresinde bildiri olarak sunulmuştur.

² Doç. Dr. Öğretim Üyesi, Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi, firatbirel@dicle.edu.tr,
<https://orcid.org/0000-0002-2001-0260>

³ Yüksek Lisans Öğrencisi, Dicle Üniversitesi Eğitim Yönetimi Bilim Dalı, esragezen20@gmail.com,
<https://orcid.org/0000-0003-4309-4580>

⁴ Yüksek Lisans Öğrencisi, Dicle Üniversitesi Eğitim Yönetimi Bilim Dalı, mehmeteminkumru@gmail.com,
<https://orcid.org/0009-0007-4294-6477>

Makale Türü/Article Type: Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi/Received Date: 31.05.2024 – Kabul Tarihi/Accepted Date: 21.09.2024

Atf İçin/For Cite: BİREL F. K., GEZEN E. ve KUMRU M. A., "Göçle Gelen Çocukların Eğitim Sorunlarına İlişkin Öğretmen Görüşleri (Diyarbakır Örneği)", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 2024;23(92):1491-1511
<https://doi.org/10.17755/esoder.1492714>

Lisans: [CC BY-NC 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/)

Etik Kurul İzni/ Ethics Committee Permission: Dicle Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulunun 31.05.2022 tarih ve 153 sayılı yazısı ile etik açıdan uygun görülmüştür/ Dicle Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulunun 31.05.2022 tarih ve 153 sayılı yazısı ile etik açıdan uygun görülmüştür.

1. GİRİŞ

Göç, sadece günümüze ait bir olgu değil tarihin ilk dönemlerinden günümüze kadar süreklilik taşıyan bir sorun olarak ifade edilebilir. Bu olgunun tarihsel arka planında yatan nedenler ile günümüzdeki nedenler arasında bağlantı ve benzerlikler olduğu kadar kendine özgü farklılıklar da mevcuttur. Göçün her döneme özgü değişkenlere göre şekillendiğini ve geliştiğini söylemek olanaklı bir durumdur. Göç sürecinde göç veren ve alan coğrafyaların etkileşimi bu açıdan özel bir önem taşımaktadır. Göçün hızı ve düzeyi değişmekle birlikte günümüze kadar sürdüğünü söylemek mümkündür.

Göç, İnsanlık tarihi boyunca dışarıdan veya içeriden türlü nedenlerle yaşanan ve çoğunlukla zorunlu, yaşamsal nedenlerle gerçekleşen bir yer değişikliğini ifade eder. Tarih boyunca var olan ve sürekli olarak var olmaya devam edecek olan göç olgusunun kelime anlamı, “ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret” (TDK, 2022) olarak tanımlanmaktadır. Uluslararası Göç Örgütü’nün Göç Terimleri Sözlüğüne göre ise göç, uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içinde yer değiştirmek; süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleridir. Buna, mülteciler, yerinden edilmiş kişiler, yerinden çıkarılmış kişiler ve ekonomik göçmenler dahildir (IOM, 2009: 22). Göçmenler konusunda birçok tanımlama bulunmakla birlikte yaygın olarak, “kişisel rahatlık” amacıyla ve dışarıdan herhangi bir zorlama unsuru olmaksızın ilgili kişinin hür iradesiyle göç etmeye karar verdiği durumları kapsadığı kabul edilmektedir. Dolayısıyla bu terim, hem maddi ve sosyal durumlarını iyileştirmek hem de kendileri veya ailelerinin gelecekte beklediklerini artırmak için başka bir ülkeye veya bölgeye göç eden kişi ve aile fertlerini kapsamaktadır (IOM, 2009: 22). Bu çerçevede bakıldığında göçmenler, bazen kendi seçtikleri, çoğu zaman seçmedikleri koşullar içinde çoğunlukla en azla yetinerek yaşayan ve geri dönüşleri olmayan ya da geri dönüş koşulları bıraktıklarından daha kötü olan gruplardır (Çatır, 2015: 82).

Göç, insanların veya toplulukların kendi iradeleriyle gerçekleşen özgür bir seçim olabileceği gibi kendi iradeleri dışındaki gelişmelerin bir sonucu gerçekleşen zorlama bir süreç şeklinde de ortaya çıkabilir. Göç, bireysel bir süreç olabileceği gibi kitlesel bir dalga şeklinde de yaşanabilir (Ekici ve Tuncel, 2015: 14). Göç, dünya tarihinin çeşitli sosyal olaylarına bağlı olarak hızlanmış ve bazen de yavaşlamıştır. Ancak tamamen ortadan kalktığı bir dönemden söz etmek imkânsızdır. Hangi gerekçelerle ortaya çıkarsa çıksın göç, bireyin ya da grubun içinde bulunduğu yaşam koşullarından daha iyi olacağını beklediği koşullar için yer değiştirmesini ifade etmektedir (Karakaya, 2020: 95).

Genel olarak savaşlar, kıtlıklar, doğal felaketler gibi nedenlerin sonucu olarak gerçekleşen göç olgusu hem toplumsal hem de bireysel anlamda pek çok psikolojik travmaların da yaşanmasına sebep olmaktadır. Göçün kaynağında yer alan ve çok yönlü bir şekilde ele alınıp yönetilmesi gereken en önemli konu bu travmaların psikolojik hasarlarının yönetilmesi ve minimize edilmesidir. Zorunlu nedenlerle yer değiştiren toplulukların geçtikleri yerlerde karşılaştıkları sosyo-kültürel uyumsuzluklar, dil, eğitim ve genel olarak hayatlarını sürdürmeleri için gereken tedbirler geliştirilmelidir. Son yıllarda ülkemize çeşitli nedenlerle sığınmak zorunda kalan milyonlarca sığınmacının varlığı ve bunların entegrasyon programlarıyla yönetimi, başta eğitim olmak üzere pek çok alanda tedbirlerin alınmasını zorunlu kılmaktadır. Göç maruz kalmış toplam nüfusun içinde en çok mağdur olan ve etkilenen kesim kuşku yok ki çocuklardır. Çocuk, hayatı ve dünyayı henüz anlamlandırma çağında iken zorlayıcı nedenlerle yaşadığı psikolojik baskıların rehabilite edilmesi ve eğitim sürecinden kopmadan hayat ile olan bağlarının güçlendirilmesi kritik bir önem taşımaktadır. Göçle gelip temel eğitimin dışında kalan çocukların bugün ve gelecekte birçok riskle karşı karşıya kalması

kaçınılmaz bir durum olarak ifade edilebilir. Bu çocukların günlük yaşantılarını idame ettirmeleri için temel eğitim görmeleri aynı zamanda yasal bir yükümlülük olarak da tanımlanmaktadır. Bu durum kapsamında İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin de 26 (1) maddesinde “Her şahsın öğrenim hakkı vardır. Öğrenim hiç olmazsa ilk ve temel safhalarında parasızdır. İlköğretim mecburidir.” denildiği, Unicef Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 28 (1) maddesinde “Taraflar Devletler, çocuğun eğitim hakkını kabul ederler ve İlköğretimi herkes için zorunlu ve parasız hale getirirler” denildiği ayrıca Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Ek 1 No’lu Protokolün Eğitim Hakkı başlıklı 2.maddesinde “Hiç kimse eğitim hakkından yoksun bırakılamaz. Devlet, eğitim ve öğretim alanında yükleneyeceği görevlerin yerine getirilmesinde, ana ve babanın bu eğitim ve öğretimin kendi dini ve felsefi inançlarına göre yapılmasını sağlama haklarına saygı gösterir.” denilerek taraf devletlere yasal yükümlülük yüklenmektedir (AIHS. Ek.1. 2015).

Göç olgusu etrafında gelişen ve yaşanan sorunların çözümü için devletlerin göç kabul politikaları, taraf oldukları uluslararası ve ikili antlaşmalar yanında kendi mevzuatlarının yapılandığı şartlara göre ele alınır. Devletlerin mevzuatlarındaki yasal düzenlemeler kabul koşullarını ortaya koyarken, yeni gelenlerin o ülkedeki yaşama koşullarının, mevcut vatandaşlarınkinden ne kadar farklı olacağını da belirler. Yeni gelenlerin göçmen ve mülteci gibi yasal statüye sahip olması, o kişilerin ev sahibi devletle karşı karşıya kaldığında hak talep edebilecek bir konumda yer alıyor olduklarının garantisidir. Ancak bu yasal düzenlemeler devletin tasarrufunda olduğundan, bu tip metinlerde devletin çıkarlarının ön plana alınıp insanın ikinci planda kaldığı, hak sahibi olmanın belirli koşullarla mümkün olduğu uygulamalar, yeni gelenleri kırılğan bir konumda bırakır. Dolayısıyla bu kanun ve kurallar hukukun üstünlüğü prensibinin gözetiminde, onları devletin keyfi uygulamalarına karşı bir koruma görevi görür (Çatır, 2015: 219,220).

Ülkemizde de göçmenler için düzenlenmiş kanun ve yönetmelikler, genelgeler bulunmakta ve çeşitli politikalar stratejiler uygulanmaktadır. Göç sadece ülkeden ülkeye bir seyahat, fiziki bir yer değişikliği değil aslında tüm kültürün, alışkanlıkların, duyguların, beklentilerin, düşüncelerin etkileşimini ifade eder. İnsan hayatını son derece etkileyen bu kadar önemli bir olgu ele alındığında göçmenlerin barınma gibi temel ihtiyaçlarının ardından gelen en kritik sorunların başında eğitimin geldiğini söylemek olasıdır. Sayıları milyonları bulan göçmenler ve bu bağlamda eğitimlerinin planlanmasının ve yönetilmesinin oldukça önemli ve zor bir süreç gerektirdiği açıktır. Özellikle zorunlu eğitim çağındaki çocukların uyumu, eğitim sistemini algılamaları ve onlar için yeni olan bir sisteme katılmaları etkin politikalar gerektirmektedir. Temel eğitim çağındaki göçle gelen çocukların eğitimi de yine genel göçmen politikasının gerektirdiği birtakım yasal mevzuatlar dahilinde güvence altına alınmıştır. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 14. Maddesinde “Herkesin zulüm karşısında başka memleketlerden mülteci olarak kabulü talep etmek ve memleketler tarafından mülteci muamelesi görmek hakkını haizdir” (T.C. Resmi Gazete, 27.05.1949, Sayı:7217) ifadesi yer almaktadır. ‘Herkesin zulüm karşısında başka ülkelere sığınma ve bu ülkelere sığınmacı işlemleri görme hakkı vardır’ (Aybay, 2006: 16).Anayasamızın 42. Maddesinde “ Kimse eğitim, öğretim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz” (T.C. Resmi Gazete, 09.11.1982, Sayı: 17863) ifadesiyle eğitim hakkı korunmaya alınmış ve eğitimin tartışmasız önemi vurgulanmıştır.

Eğitim sayesinde göçmenlerin yeni toplumsal kültüre uyumun gerçekleşmesi kadar gelecekteki toplumsal birliktelik, dayanışma ve değerlerin güçlendirilmesi de sağlanabilecektir. Eğitimin bireye kazandırdığı bilgi ve değerlerin evrensel anlamda dünyayı daha yaşanılabilir bir yer haline getirdiği gerçeğini düşünülürken bunun önemi kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. John Locke, “karşılaştığımız insanların on tanesinden dokuzunun iyi ya da kötü, yararlı ya da yararsız olması eğitimlerinden dolayıdır. İnsanlar arasındaki büyük farklılıkların yaratan da budur”

diyerek eğitimin önemini özetler (Locke, 2004: 15). Eğitimin insan ve toplumsal hayatta yarattığı onarıcı katkı yadsınamaz bir gerçektir. Kant’a göre, “insanoğlu eğitime ihtiyacı duyan tek varlıktır. Burada eğitilmekten kastımız, her türlü toplum değerinin kullanımı ve gelecek nesillere nakledilmesini kapsayan ahlaki kültür bilincinin verilmesinin de dâhil olduğu talim ve terbiye ihtiyacıdır” (Kant, 2018: 7).

Bertrand Russell’a göre ise eğitim söz konusu olduğunda “öğrenciler birer araç değil, amaç sayılmalıdır” (Russell, 2020: 41). Bu haliyle düşünüldüğünde eğitim pek çok sorunumuzu ortadan kaldıracak bir çıkış yolu sunmaktadır. Nitekim eğitim sayesinde insan dünyayı daha iyi tanıyıp anlamlandırabilir. İnsanın hayat ile kuracağı bağın en sıkı ve korunaklı halini yalnızca eğitim sağlayabilir. Bu nedenle insanlığın birleştirici ve kaynaştırıcı bağı olarak eğitim, insanlığın geleceğini sarsılmaz bir temel içinde kurabilecek en etkili çözümdür. Göç gibi zorunlu nedenlerle eğitimden mahrum kalan çocukların bu anlamda hayata hazırlanırken herhangi bir eksiklik duymaması için gereken tedbirlerin alınması toplumsal yapının korunup geliştirilmesi adına hayati önem taşımaktadır. Ülkemize son yıllarda savaş ve iç karışıklıklardan göç eden bu nüfusun içinde temel eğitim başta olmak üzere hemen hemen her kademedeki eğitime muhtaç büyük bir kitle mevcuttur. Ülkemizde göçle gelen öğrencilerin eğitim sistemine katılmalarını en hızlı şekilde gerçekleştirmek ve bu konuda uygulayıcılara destek olmak adına birçok uygulama bulunmaktadır. Göçle gelen öğrencilerin yoğun olduğu okullara nakdi destek verilmekte, temizlik malzemesi ihtiyaçları karşılanmakta, eğitim faaliyetlerinde destek vermek üzere eğitim destek personeli görevlendirilmektedir. Avrupa Birliği tarafından finanse edilen Türk Eğitim Sisteminde Çocuklar İçin Kapsayıcı Eğitimin Desteklenmesi Projesi (PIKTES) 03.10.2016 tarihinde başlamış olup göçle gelen öğrencilerin yoğun olduğu okullarda *Türkçe Dil Eğitimi, Arapça Dil Eğitimi, Erken Çocukluk Eğitimi, Kırtasiye Yardımı, Ekipman Desteği Sağlanması, Taşıma Hizmeti, Farkındalık Artırma Faaliyetleri, Mesleki ve Teknik Eğitim Bursu* olmak üzere çeşitli faaliyetler yürütülmektedir (Piktes.gov.tr). Nakdi destek verilmekte, temizlik malzemesi ihtiyaçları karşılanmakta, eğitim faaliyetlerinde destek vermek üzere eğitim destek personeli görevlendirilmektedir

Göç İdaresi Başkanlığının 2021- 2022 eğitim-öğretim yılı verilerine göre Türkiye’ de 5.013.631 yabancı uyruklu nüfus bulunmaktadır. Ocak 2022 verilerine göre bu nüfusun 1.365.884’ünü eğitim çağındaki (5-17 yaş) nüfus oluşturmaktadır (MEB, 2022) Türkiye’de en fazla göçmen sayısını 3.763.565 kişi ile Suriyeli sığınmacılar oluşturmaktadır. Göç İdaresi Başkanlığı Suriyelileri, “geçici koruma verilen sığınmacılar” olarak tanımlamaktadır (Göç İdaresi Dairesi Başkanlığı, 2022). Göç idaresinin son güncel verilere göre ise geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin sayısının ise 3 milyon 103 bin 606 kişi olduğu ifade edilmektedir (GİB, 14.08.2024). Geçici Koruma, “ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya bu kitlesel akın döneminde bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen ve uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirilmeye alınamayan yabancılara sağlanan korumayı” (Göç Politikaları ve Daire Başkanlığı, 2017: 20) ifade etmektedir. Uruklarına göre yabancı öğrenci sayısı 730.806 kişiyle yine en fazla Suriyelilerden oluşmaktadır (MEB, 2022) (güncel verilerde MEB Hayat boyu raporunda, (s.77’) Suriyelilerin sayısı 806.480 olarak verilmektedir.). ‘Diyarbakır’da okul çağındaki göçmen çocuk sayısı 8700 civarında, kayıtlı olupta okula giden öğrenci sayısı ise 4000’dir’(gazeteduvar.com.tr, Yansit, S, 2022) Araştırmada, göçlerin yıkıcı etkilerini en aza indirmek ve çocukların kendi geleceklerini inşa etmelerini sağlamak için en etkili aracın eğitim olduğu düşüncesinden yola çıkılarak eğitim alanında karşılaşılan problemler ve bunların nedenleri belirli değişkenlere göre saptanmaya çalışılmıştır.

Bu araştırmanın amacı göçmen çocukların yaşadıkları eğitim sorunlarını öğretmen görüşleri ile saptamaya çalışmaktır. Göçmen çocukların yaşadıkları eğitim sorunlarını okuldaki

temel öge olan öğretmenlerin gözlem, yaşantı ve görüşlerine göre tespit etmek problemlerin içeriği ve boyutları hakkında bilgi vermekle birlikte sorunun çözümüne yönelik öngörü oluşturabilecektir. Araştırmada 1. Göçmen öğrencilerin eğitim sistemine uyumları konusunda karşılaşılan problemler nelerdir? 2. Göçmen öğrencilerin kendileri ve aileleriyle yeterli ve gerekli iletişim kurabiliyor musunuz? 3. Göçmen öğrencilerin eğitim ihtiyaçlarını karşılama konusunda kendinizi yeterli görüyor musunuz? 4. Okulunuza kayıtlı göçmen öğrencilerin okula devam düzeyleri nedir? 5. Göçmen öğrencilerin diğer öğrenciler ile yaşadıkları en önemli sorunlar nelerdir? Soruları alt amaçlar olarak düzenlenmiştir.

Araştırma güncel ve sürekli tartışma konusu olan göçün eğitim boyutuna ilişkin problemleri öğretmenlerin görüşlerine başvurarak saptamaya çalıştığı için yaşamsal bir önem taşımaktadır. Bütün insanlar için her yerde temel bir hak olan eğitim hakkının göçmen çocuklara verilmesi sorumlulukla birlikte yasal bir zorunluluk olduğu için çalışmada elde edilecek bulgular bireysel ve toplumsal açıdan önem taşıyacaktır. Göçmen çocukların yaşadıkları eğitim sorunlarının ortaya çıkarılması ile birlikte bu sorunların giderilmesi ve yeni bir yaklaşım oluşturulması açısından da ayrı bir önem taşımaktadır.

2. YÖNTEM

Araştırmada nitel araştırma yönteminin durum çalışması deseni kullanılmıştır. “Nitel durum çalışmasının en temel özelliği bir ya da birkaç durumun derinlemesine araştırılmasıdır. Yani bir duruma ilişkin etkenler (ortam, bireyler, olaylar, süreçler, vb.) bütüncül bir yaklaşımla araştırılır ve ilgili durumu nasıl etkiledikleri ve ilgili durumdan nasıl etkilendikleri üzerine odaklanır. Durum çalışmasının amacı, bir veya birkaç durumu kendi sınırları içinde bütüncül olarak analiz etmektir ve çok boyutlu veri toplama (görüşmeler, gözlemler, doküman analizi) araçları kullanılır” (Yıldırım ve Şimşek, 2021: 70-74). Araştırmada göçle gelen çocukların eğitimde yaşadıkları sorunları objektif şekilde ele almak adına göçle gelen çocukların yoğun olduğu okullar tercih edilmiş ve toplam 737 Suriyeli öğrencinin bulunduğu 5 ilkokulda araştırma gerçekleştirilmiştir. Veri toplama aracı için öncelikle alan yazın taraması yapılmış, ilgili literatür ayrıntılı bir şekilde incelenmiş göçle gelen çocukların eğitim sorunlarını saptayacak ve ortaya çıkaracak sorular bir araya getirilerek bir soru listesi oluşturulmuştur. Bu soru listesi anlam ve kapsam açısından uzman kişilere inceletilerek (Türk dili Edebiyatı, Sosyoloji, Ölçme) 5 soru şeklinde düzenlenmiştir. Bunlara ek olarak veri toplama aracının geçerliliği ve güvenilirliği için de değişik uzman ve akademisyenlerden görüş alınıp sorular gözden geçirilmiş ve araştırma kapsamının dışındaki öğretmenlere de sorulup kapsam ve anlaşılabilirlik açısından da dönütler alınmıştır. Hazırlanmış olan yarı yapılandırılmış görüşme formunda 1. Göçmen öğrencilerin eğitim sistemine uyumları konusunda ne gibi durumlarla karşılaşıyorsunuz? (a. Dil, b. Sosyal, c. Kültürel, Davranışsal) 2. Göçmen öğrencilerin kendileri ve aileleriyle yeterli ve gerekli iletişim kurabiliyor musunuz? (a. Öğrencilerle, b. Aileleriyle) 3. Göçmen öğrencilerin eğitim ihtiyaçlarını karşılama konusunda kendinizi yeterli görüyor musunuz? (a. Akademik, b. Pedagojik, c. Teknolojik) 4. Okulunuza kayıtlı göçmen öğrencilerin okula devam düzeyleri nedir? (a. Devamsız, b. Devam, c. Düzensiz) 5. Göçmen öğrencilerin diğer öğrenciler ile yaşadıkları en önemli sorunlar nelerdir? (a. Dışlanma, b. Çatışma, c. İletişimden kaçma) olmak üzere toplam 5 adet açık uçlu soru sorularak öğretmenlerin görüşlerini bir sınırlama olmadan ifade etmeleri sağlanmaya çalışılmıştır. Görüşme sorularının her biri için a-b-c olmak üzere 3 alt soru hazırlanarak detaylı ve derinlemesine bilgilere ulaşılmaya çalışılmıştır. Görüşme, sözlü iletişim yoluyla veri toplama tekniğidir. Araştırmacı, karşılaştığı her karanlık noktayı, anında soracağı sorularla aydınlatma olanağına sahiptir” (Karasar, 2020: 210,211). “Yarı yapılandırılmış görüşmeler, hem sabit seçenekli cevaplama hem de ilgili alanda derinlemesine gidebilmeyi birleştirir. Yarı yapılandırılmış görüşmeler, görüşülene kendini ifade etme imkânı, gerektiğinde derinlemesine bilgi sağlama avantajlarına

sahiptir” (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2021: 159). Araştırmanın çalışma grubunu Diyarbakır ilinin Bağlar ilçesindeki 5 ilkokulda görev yapan ve ölçüt örnekleme tekniğine göre seçilen değişik branşlarda (Sınıf, İngilizce, Din kültürü) 50 öğretmen oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı ile elde edilen bulgular alt amaçlara göre sırasıyla yer verilmiştir. Araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme formuyla elde edilen bulguların içerik analizi yapılmıştır. Bulgular analiz edildikten sonra veriler kodlanmış, kodlardan sonra ana temalar ve daha sonra ise alt temalara dönüştürülmüştür. Görüşmeye katılan öğretmenler “Ö1, Ö2..Ö50” olarak tanımlanmıştır.

Tablo 1. Çalışma Grubu (Diyarbakır-Bağlar ilçesi)

İlkokullar	Cinsiyet			Branş	Kıdem			
	Kadın	Erkek			0-5 yıl	6-10 yıl	11-15 yıl	16 yıl ve sonrası
1. Okul	4	6	10	Sınıf öğret:10	0	4	1	5
2. Okul	7	3	10	Sınıf öğret:9,İngilizce öğret:1	0	3	4	3
3.Okul	5	5	10	Sınıf öğret:8, İngilizce:1 Din Öğret:1	1	3	4	2
4. Okul	6	4	10	Sınıf öğret:9, İngilizce:1	1	2	6	1
5. Okul	4	6	10	Sınıf öğrt:8, İngilizce:1 Din Öğret:1	0	4	4	2
<i>Toplam</i>	26	24	50	50	2	16	19	13

Tablo 1. de gösterilen araştırmanın çalışma grubu Diyarbakır-Bağlar ilçesinde tabloda kodlanan toplam 5 okuldan oluşmaktadır. Sınıf öğretmenleri ve İngilizce öğretmenleri ağırlıktadır. Çalışma grubundaki öğretmenlerin büyük bir bölümünün 6-10 & 11-15 yıllık kıdemlere sahip oldukları görülmektedir. Ayrıca çalışma grubundaki Kadın ve Erkek öğretmen sayısı birbirine eşit (26-24) olarak değerlendirilebilir.

3. BULGULAR VE YORUM

Araştırmada elde edilen veriler alt amaçlar göre sırasıyla verilmiş ve yorumlanmıştır.

1. Alt amaç:

Göçle gelen öğrencilerin eğitim sistemine uyumları konusunda ne gibi durumlarla karşılaşıyorsunuz? Sorusuna ilişkin bilgiler alt temalara göre tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Göçle gelen öğrencilerin eğitim sistemine uyumlarına dair bulgular

Ana Tema	Alt Temalar	Kodlar	Frekans
Eğitim Sistemine Uyum	Dilsel Uyum	Birbirini anlamama	3
		Dil konusunda zamanla sorun yaşamama	4
		Yeterli seviyede Türkçe konuşamama	16
		İletişim kurmada zorlanma	16
		Türkçe öğrenmede isteksizlik	2
		Dil öğrenmede güçlük çekme	4
		Dersi anlamada zorlanma	2
		Kendini ifade etmede zorlanma	5
		Tercüman ihtiyacı	1
		Derse adaptasyon güçlüğü	1
		Okuduğunu anlamama sorunu	2
		Farklı bir dilde düşünme	1
		Eğitimden yeterince faydalanamama	2
		Yabancı dil öğrenmede ileride olma	1
Kelime telaffuzlarında zorlanma	1		
Sosyal Uyum		Türk öğrencilerle sosyalleşmede sorun yaşama	12
		Sosyal ortamlarının değişmiş olması nedeniyle uyum sağlayamama	2
		Oyunlara katılmama veya dahil edilmeme	2
		Diğer Suriyeli öğrencilerle gruplaşma	10
		Türk öğrenciler tarafından dışlanma	3
		Ekonomik yetersizlikler nedeniyle uyum sağlayamama	7
		Arkadaş ilişkilerinde öfke ve saldırganlık	10
		Kendilerini yabancı hissetme	2
		Önyargıların varlığı	1
		Türk öğrencilerin zorbalıklarıyla karşı karşıya kalma	1
		Belirli bir süre sonra sosyal uyum sağlama	6
Ülkelerinde yaşanan problemler	6		
Kültürel ve Davranışsal Uyum		Giyim tarzı farklılıkları	2
		Yeme içme davranışlarındaki farklılıklar	2
		Olaylara karşı farklı tutumlar	2
		Kültürleşme	2
		Kendi kültürünü yaşayamama	1
		Kültürümüze adapte olamama	6
		İstenilmediğini düşünme	1
		Ailelerin toplum tarafından dışlanması	2
		Kültür çatışması	10
		Kültürel uyumda sorun yaşamama	7

Kültüre uyum sağlamak için mücadele etme	1
Korku hissetme	1
Kendi kültürünü devam ettirme isteği	1
Davranış bozuklukları	7
Aitlik duygusu hissetmeme	2
İçe kapanıklık	1

Tablo 2'ye göre göçle gelen öğrencilerin eğitim sistemine uyumlarına dair bulgular incelendiğinde, 1(Ana) tema (Eğitim sistemine uyum) ve 3 alt tema (Dilsel uyum, sosyal uyum, kültürel ve davranışsal uyum) altında oluşan kodlanmış durumlar ortaya çıkmıştır. Bu durumlar içerisinde dil ve iletişim konularının temel bir sorun olduğu gözlenmektedir. Ayrıca kendi aralarındaki gruplaşmaların, öfke ve saldırganlıklarında önemli bir faktör olduğu öğretmen görüşlerinden anlaşılmaktadır. Göçmenlerde yoğun olarak görülen kültür çatışmasından da söz edilebilir.

Dilsel uyum:

Bu temada 15 sorun durumu ile karşılaşmıştır. 'yeterli seviyede Türkçe konuşamama (f16) iletişim kuramama' (f16) yüksek oranda frekanslara sahip olduğu, Tercüman ihtiyacı, Kelime telaffuzlarında zorlanma' gibi kodlamaların ise oldukça düşük düzeyde olduğu görülmektedir. Araştırmada bu ifadeleri destekleyen bir kısım öğretmen görüşleri ise şöyledir; "Birbirimizi anlayamıyoruz. Anlayamayınca da sınıfta sadece oturan bir çocuk ve anlamsız konuşan öğretmene dönüşüyoruz. Göçle gelmesi, kendi ülkenden olmaması dışlanmaya sebep oluyor. Kültürel farklılıklar, yediği yemekler, giyim tarzı, olaylara karşı tutumu farklı olunca sınıfta dışlanmaya götürüyor (Ö4)"; "Dil problemi göç eden öğrencilerin en önemli sorunudur. Dil yetersizliğinden akademik gelişimleri olumsuz etkilenmekte ve ihtiyaçları saptanamamaktadır.

Sosyal uyum:

'Bu alt temada öğretmen görüşleri 12 sorun durumu olarak kodlanmıştır. En yüksek frekansa sahip olan' Türk öğrencilerle sosyalleşmede sorun yaşama (f12, Diğer Suriyeli öğrencilerle gruplaşma (f10) ve arkadaş ilişkilerinde öfke ve saldırganlık (f10), en düşük frekans zorbalıklarla karşı karşıya kalma (f1) kodlanmıştır. Bunlara yönelik bazı öğretmen ifadeleri ise; 'Bulduğumuz bölgeden dolayı göçle gelen öğrenci ve veliler sosyal çevre oluşturmakta sıkıntı yaşamamaktadırlar. Göç yaşanmasının üzerinden uzun yıllar geçmesinden ve kültürel farklılıkların çok fazla olmamasından toplumların uyum içinde olduğunu düşünüyorum (Ö45)'; "Okullarda tercüman olması gerekli. Velilerle görüşürken çocukların tercüme etmesi rol karmaşasına neden oluyor. Çoğunlukla aileler de çocuklar da kendi çevrelerindekiyle temas halinde. Ekonomik nedenler ve önyargılardan içe dönükler. Kendi kültürlerini devam ettirme eğilimindedirler. Kendi akrabalarıyla birlikte oturuyorlar. Kendilerini korumaya çalışıyorlar. Korku oldukça var (Ö25)." " Özellikle yabancı dil öğrenme konusunda diğer öğrencilerden bir adım daha ileridedir.

Kültürel ve davranışsal uyum:

Bu alt temada da Kültür çatışması en yüksek frekansa sahiptir (f10) en düşük frekansa sahip kodlama ise 'içe kapanıklık' olarak gözlenmiştir. Bazı görüşler sırasıyla; 'Sınıf ortamında diğer öğrencilerle entegre olmada sorun yaşamıyorlar. Kültürel yabancılaşıma yaşıyorlar çoğu zaman bu yabancılaşıma da davranışlarına yansıtıyor (Ö20)." " Farklı bir dille düşünüp hareket ettikleri için farklı bir dil hareketlerinde karışıklığa sebep oluyor.

Arkadaşlarıyla iletişimde saldırganlık ve öfke problemleri var. Kültür ve yaşam farklılıklarından dolayı davranış bozukluğu, kültürel çatışma yaşıyorlar (Ö10).” “Dilimi öğrenme konusunda isteksizlik söz konusu. Kendi içlerinde gettolaşma gösteriyorlar, kapalıdır. Şiddet eğilimleri var, davranışlarını değiştirmek çok zor. Kültürel olarak bize de adapte olamıyor kendilerini de yaşayamıyorlar (Ö5).”

Göçmenlerin nerede olursa olsun karşılaştıkları en kritik sorunun ortaya çıkan dil farklılığı, dili konuşamama olduğunu söylemek olanaklı bir durumdur. Araştırmada da Göçle gelen öğrencilerin uyum konusunda en yoğun şekilde yaşadıkları sorunların Türkçe konuşamama ve iletişim olduğu ve bunun da öngörülen bir bulgu olduğu söylenebilir. Aydeniz & Sarıkaya (2021)’nin yaptıkları çalışma bulguları da araştırmamızın bulgularını doğrular niteliktedir. Özellikle ortak bilinen bir dilin olmaması veya eksik olması en fazla vurgulanan dilsel sorundur.’ Dil farklılığı ve dili konuşamama bütün göç hareketlerinin temel bir sorunu olduğu bilinen bir olgudur. ‘Demir’e göre “dil problemi, yabancı uyruklu öğrencilerle ilgili yapılmış çalışmaların hemen hepsinde ortak sonuç olarak ortaya çıkmıştır” (Demir, 2020: 96). Ayrıca bunun doğal sonucu olan sosyalleşmede sorun yaşama, gruplaşma, öfke, saldırganlık ve kültür çatışması genel beklendik durumlar olarak değerlendirilebilir. Yine Şimşek & Selen Kula’nın (2018) yaptıkları araştırmada da ‘Türkiye’de yıldan yıla göçmenlerin sayısındaki artış beraberinde uyum problemlerini getirmiştir’ bulgusu araştırmamızın bulgularını destekler niteliktedir. Bu bağlamda göçle gelen öğrencilerin eğitim sistemine alınmasının yeterli olmadığı özellikle araştırma verilerinde de görülen sorun alanlarındaki temel ve kritik öge olan dil ve iletişime ilişkin modellemelerin ve yeni yöntemlerin işlevsel biçimlere dönüştürülmesi ihtiyacı belirgin bir biçimde ortaya çıkmaktadır. Göçle gelen öğrencilerin ilk karşılaştıkları ve zamanlarının büyük kısmını geçirdikleri eğitim sistemine ve uygulamalarına dönük olumlu veya olumsuz tepkilerin kendi yaşantıları açısından kritik bir süreç olarak değerlendirilebilir. Bu sürece uyum bireysel ve toplumsal yaşamlarını düzenlemede önemli bir rol üstlenecektir. Ayrıca göçle gelen öğrencilerin kültürel özelliklerinin korunması yönünde refleksler geliştirdikleri görülmüş bununla birlikte korkular oluşturdukları, kültürel çatışma dil öğrenme de isteksizlik bulgularının genel anlamda nerdeyse tüm göçmen topluluklarında gözlenen bir durum olarak ifade edilebilir. Farklı ülkelerdeki benzer durumlar bu verileri doğrular niteliktedir. Göçle gelen öğrencilerin eğitim sistemlerine uyumu öncelikli bir sorun olarak değerlendirilebilir. Bu bağlamda eğitim sistemini algılamakta ve uyum sağlamakta problem yaşayan öğrencilerin diğer haklarına erişimde ve yaşadıkları topluma entegre olmakta daha büyük sorunlarla karşılaşma olasılıklarının yüksek olduğunu söylemek olanaklı bir durumdur.

2. Alt amaç.

Göçle gelen öğrencilerin kendileri ve aileleriyle yeterli ve gerekli iletişim kurabiliyor musunuz? Sorusuna ilişkin bilgiler alt temalara göre tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. Öğretmenlerin göçle gelen öğrencilerle ve aileleri ile iletişimlerine dair bulgular

Ana Tema	Alt Temalar	Kodlar	Frekans
İletişim Becerileri	Öğrenci İletişimi	İletişim kuramama	8
		Yetersiz olsa da iletişim kurabilme	12
		Zamanla yeterli iletişim kurabilme	23
		Suriyeli öğrencilerin dil öğrenmeye hevesli olmaları	2
		Öğrenciyle birilerinin aracılığı ile iletişim kurma	3
		Öğretmenin dil konusunda yeterli hizmet içi eğitim almamış olması	2
		Aile İletişimi	Aile ile iletişim kuramama veya zorlanma
	Ailelere ulaşmada sorun yaşama	5	
	Aileler ile yeterli iletişim kurma	3	
	Tercüme eden birinin olmaması	1	
	İletişimin aileden aileye değişim göstermesi	1	
	Aracılarla iletişim kurma	9	
	Ailelerin öğretmenlerden sorun duymak istememesi	1	
	Aile içinde Türkçe konuşulmaması	2	
Ailelerin okula ilgisiz ve mesafeli olması	2		
Türkiye ye aitlik hissetmeme ya da ailelerin ülkelerine dönme düşüncesi	2		

Tablo 3’e göre göçle gelen öğrencilerin ‘İletişim becerilerine dair bulgular incelendiğinde, 1(Ana) tema (iletişim becerileri) ve 2 alt tema (Öğrenci iletişimi, Aile iletişimi) altında oluşan kodlanmış durumlar ortaya çıkmıştır

Öğrenci iletişimi:

Öğrenci iletişiminde öğretmenlerin farklılıklar içeren 5 sorunla karşı karşıya oldukları görülmektedir. Sadece iki öğretmen Suriyeli öğrencilerin dil öğrenmeye hevesli olduklarını ifade etmektedir. Bu alt temada en yüksek frekansa sahip ‘zamanla yeterli iletişim kurabilme (f 23), yetersiz olsa da iletişim kurabilme (f12) yine öğretmen görüşlerine göre en düşük kodlama ‘Öğretmenin dil konusunda yeterli hizmet içi eğitim almamış olması (f 2)Kodlanmış olan durumları destekleyen öğretmen görüşlerinden bazıları şöyledir,

“Öğrenciler dilimizi öğrenmeye çabalyorlar. Uzun bir süre sonunda az da olsa iletişim kurabiliyoruz. Ailelerle iletişimimiz minimal düzeyde (Ö49).” “Öğrencilerle iletişim

kurabiliyorum. Fakat çevre dışladığından bir bütün halinde beni benimsemiyorlar. Aileler bir gün döneceğiz düşüncesinde olduklarından eğitime önem verdiklerini düşünmüyorum (Ö48).”
“Öğrencilerimizle iletişimimiz güçlü. Özellikle dil konusunda uyum sağlamış öğrencilerimizle iletişimimiz daha güçlü. Göçmen öğrencilerin aileleriyle iletişim kısıtlı. Genellikle okulla ve öğretmenle iletişimleri zayıf (Ö31).”

Aile iletişimi

Öğretmenlerin aile iletişiminde 10 kodlanmış sorunla karşılaştıkları söylenebilir. Bu sorunlar içerisinde en fazla frekansa sahip olan ise ‘Aile ile iletişim kuramama veya zorlanma’ (f 30) durumu olmuştur neredeyse öğretmenlerin büyük bölümünün bu sorunu yaşadığını gözlemlemek mümkündür. Aile iletişimi le ilgili diğer kodların frekanslarının ise daha düşük düzeyde olduğu görülmektedir.’ Tercüme eden birinin olmaması, İletişimin aileden aileye değişim göstermesi, Ailelerin öğretmenlerden sorun duymak istememesi (f1). Bu durumları destekleyen öğretmen görüşlerinden bir kısmına aşağıda yer verilmiştir.

“Akran desteğiyle ya da dil bilen biriyle hem öğrencilerle hem de ailelerle iletişim kurmaya çalışıyoruz (Ö24).” *“Öğrencilerle yeterli ve gerekli iletişimi kurabiliyorum. Ailelerle dil sorunumuz var. Aileler okula pek gelmedikleri ve sürekli telefon numaralarını değiştirdikleri için yeterli iletişimi kuramıyorum (Ö22).”* *“Bu konuda yeterli hizmet içi eğitimler alınmadığından problemler yaşanmakta. Ailelerin ise daha mesafeli oluşları süreci daha da zorlaştırıyor (Ö36).”* *“Sınıf içinde yetişmemiz gereken ağır müfredat konularından dolayı yeterli zaman oluşturamıyorum. Aileler okula gelmede sorun yaşıyor çünkü dil konusunda zorluklarla karşılaşılıyorlar ve öğretmenlerden sorun duymak istemiyorlar (Ö21).”* *“Zaman geçtikçe öğrencilerle iletişim oluyor. Aileye göre değişim gösteriyor (Ö15).”* *“Öğrencilerle iletişimimiz iyi ama aileleriyle dil probleminden iletişim sağlayamıyorum. Öğrencimle ilgili bir problem olduğunda aracı kullanmak zorundayım (Ö47).”*

Öğretmenlerin görüşlerine ve ifade sıklıklarına göre; öğretmenlerin göçle gelen öğrencilerle ve aileleri ile iletişimlerinde, öğrenciyle belli bir zaman sonra iletişim kurabilirken, aile ile iletişim kuramama veya bu konuda zorlanma durumları tespit edilmiştir. Bu farklılığın sebebinin öğrencilerin dil öğrenmeye daha açık bir yaşta olmalarının etkisi olabilir. Aydeniz & Sarıkaya (2021) de yaptıkları araştırmada ‘Bu açıdan en fazla vurgulanan sorunun iletişim sorunu olması kayda değerdir.’ Bulgusu araştırmamızın bulgularını desteklemektedir. Yine Arslan & Ergül (2022) ‘ün araştırmasında da ‘Okul idaresinin dil ve disiplin problemlerine ek olarak ailelerle iletişimde ve prosedürde yaşanan problemlerle uğraştığı bulunmuştur.’ gibi benzer bir bulguya ulaşılmıştır. Öğrenciler ve aileleri ile iletişim kurulurken bir tercüman aracılığıyla iletişim kurulması düşüncesi veya algısı çok fazla düşünülmeyen ve işlevsel olmayan bir durum olarak ifade edilebilir. Öğretmenlerin buna ilişkin çok fazla veriyle karşılaşmaması bu olgunun karşılığının da olmadığını destekleyici bir durum olarak ileri sürülebilir. Şahin (2020:387,388) de yaptığı araştırmada benzer tespitlerini şu şekilde ifade etmiştir. “Ebeveynlerin düşük eğitim seviyesi ve olumsuz koşulları, genellikle öğretmenlerle iletişim kurmalarını engellemektedir. Buda araştırmamızın bulguları ile benzeşiktir. Göçle gelen öğrenciler ve aileleri ile yaşanan iletişim problemlerinin süreç içerisinde azalması ve bu iletişimin güçlenmesi için bütün paydaşların rol ve görevlerinin tanımlanması gerekli bir durum olarak ifade edilebilir. Ayrıca göç edilen ülkede ebeveynlere yönelik olumsuz tutumlar ve davranışların da iletişim problemleri oluşturduğu ifade edilen başka bir bulgudur. Bütün bu sorunlara rağmen göçmen ebeveynler, çocuklarının eğitim başarısını destekleyebileceklerine inandıklarında okula daha fazla ilgi duydukları da tespit edilmiştir”

3. Alt amaç:

Göçle gelen öğrencilerin eğitim ihtiyaçlarını karşılama konusunda kendinizi yeterli görüyor musunuz? Sorusuna ilişkin bilgiler alt temalara göre tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4. Göçle gelen öğrencilerin eğitim ihtiyaçlarını karşılama konusunda öğretmen yeterliliklerine dair bulgular

Ana Tema	Alt Temalar	Kodlar	Frekans		
Öğretmen Yeterliliği	Akademik Yeterlilik	Öğrenciyi istenilen akademik seviyeye ulaştırmada zorlanma	5		
		Akademik yetersizlik hissetme	9		
		Akademik yeterlilik hissetme	24		
		Matematik ve yabancı dil dersinde problem yaşama	1		
		Tercüman ihtiyacı duyma	1		
		Alınan akademik eğitimlerin farklı kültürlerle uygun olmaması	1		
		Dil probleminin varlığı	10		
		Akademik anlamda internetten destek alma	1		
		Suriyeli öğrencilerin kendi dilleri ile eğitim alabilecekleri bir okulda olmaları gerektiğini düşünme	1		
		<hr/>			
		Pedagojik Yeterlilik	Pedagojik Yeterlilik	Elinden geleni yapma	5
				Dil yetersizliği nedeniyle öğrenciyle az ilgilenme	2
				Pedagojik yetersizlik hissetme	11
Rehberlik servisiyle işbirliği yapma	4				
Pedagojik yeterlilik hissetme	21				
Öğrenciye moral ve motivasyon sağlamada yeterli hissetme	2				
Öğrenciye daha anlayışlı ve yakın olmaya çalışma	1				
Hizmet içi eğitimlerin alınması gerektiğini düşünme	4				
Uyum programlarının olması gerektiğini düşünme	2				
<hr/>					
Teknolojik Yeterlilik	Teknolojik Yeterlilik	Teknolojik yeterlilik hissetme	14		
		Kısmen teknolojik yeterlilik hissetme	9		
		Teknolojik ürünlerin öğrencide olmaması sorunu	3		
		Teknolojik olarak yeterli hissetmeme	10		
		Okul ortamı el verdiği sürece teknolojik yeterlilik sağlama	3		
		Öğrencilerin teknolojiyi amacı dışında kullanmada istekli olması	1		
		Öğrencilerin teknolojik araçları ilk kez kullanması	1		
		<hr/>			

Tablo 4'e göre Göçle gelen öğrencilerin eğitim ihtiyaçlarını karşılama konusunda öğretmen yeterliliklerine dair bulgular incelendiğinde, 1 tema (Öğretmen yeterliği) ve 3 alt tema (Akademik, Pedagojik, Teknolojik yeterlikler) altında oluşan kodlanmış durumlar ortaya çıkmıştır. Öğretmenlerin görüşlerine ve ifade sıklıklarına göre; öğretmenlerin göçle gelen öğrencilerin eğitim ihtiyaçlarını karşılama konusunda, öğretmenlerin çoğunlukla akademik, pedagojik olarak kendilerini yeterli hissettikleri saptanmıştır.

Akademik Yeterlilik

Öğretmenlerin akademik yeterlik alt temasında 9 farklı sorunla yüz yüze geldikleri saptanmıştır. Bu sorunlar içerisinde 'Akademik yeterlilik hissetme en yüksek frekansa sahiptir (f 24). En düşük frekansa sahip sorun temaları ise 'Matematik ve yabancı dil dersinde problem yaşama, Tercüman ihtiyacı duyma, Alınan akademik eğitimlerin farklı kültürlerle uygun olmaması, Akademik anlamda internetten destek alma (f 1). Olduğu görülmüştür. Kodlanmış olan bu durumları destekleyen öğretmen görüşlerinden bazıları şöyledir,

"Aldığımız eğitimler kendi kültürümüze uyarlandığı için başka kültüre uyarlamakta problemler yaşanabiliyor. Rehberlik ve hizmet içi eğitimlere ihtiyaç duyuyorum. Teknolojik olarak yeterliyim. Her türlü yöntem ve tekniği teknoloji ile harmanlayabiliyorum (Ö36)."
"Kendi dillerinin okutulduğu bir okulda olmalarını sağlamak gerektiğini düşünüyorum. Bu çocuklarla aileleriyle sürekli rehberlik faaliyetleri yürütmek gerekiyor ancak var olan koşullarda pek mümkün değil. Teknolojik ihtiyaçları karşılanırsa da evlerinde teknolojik ürünlerin çoğu yok onun için bu çalışmaların pek anlamlı olduğunu düşünmüyorum (Ö13)."

Pedagojik Yeterlik:

Öğretmenlerin pedagojik yeterlik alt temasında da 9 farklı sorunla karşılaştıkları gözlenmiştir. Bu sorunlar büyük ölçüde mesleki bilgi ve deneyimleri içeren beceriler olarak sıralanabilir. Öğretmenlerin mesleki uygulamaları sırasında en çok karşılaştıkları sorun durumunun 'pedagojik yeterlik hissetme (f 21) duygusu olduğu ve en düşük frekansa sahip sorununda 'Öğrenciye daha anlayışlı ve yakın olmaya çalışma (f 1) olduğu ifade edilebilir. Bu sorunların içeriğini ve düzeyini güçlendiren görüşlerden bir kısmı şöyledir;

"Akademik ve pedagojik açıdan yeterli ve ekstra eğitim aldığım için kendimi yeterli görmekteyim. Teknolojik açıdan devletin sağladığı imkânları kullanarak yeterli olmaktadır (Ö30)." *"İnternette araştırmalar yaptım. Pedagojik konularla ilgili seminer aldım. Onlarla empati kurarak öyle davranmaya çalışıyorum (Ö32)."* *"Ben her türlü verilmesi gerekeni vermeye çalışırım ancak göçle gelen çocuk dil sorunundan akademik olarak istenilen başarıya ulaşamıyorum. Pedagojik açıdan öğretmen olarak bizlerin de eksikleri olabilir. Okul ortamının el verdiği sürece teknolojik olarak da eğitim ihtiyaçlarını karşılamaya çalışırım (Ö35)."* *"Onlarla ilgilenirken bir çocuk olduklarını ve yaşadıkları durumun güçlüğünü bilerek onlara daha anlayışlı ve yakın olmaya çalışıyorum (Ö43)."*

Teknolojik yeterlik

Öğretmenlerin göçle gelen öğrencilerin teknolojik yeterliğe ilişkin görüşleri 7 farklı şekilde kodlanmıştır. Öğretmenlerin özellikle kendilerini 'Teknolojik olarak yeterli hissettikleri (f 14) görülmektedir. Öğretmenlerin bir bölümünün ise 'kendilerini yeterli hissetmediği' f 10) de gözlenmektedir. Bunu yanında en düşük frekansa sahip soru ise 'öğrencilerin teknolojik araçları ilk kez kullanması (f 1) olarak ortaya çıkmıştır. Bu sorulara yönelik bazı öğretmen görüşleri ise şöyledir;

"Dil problemlerinden zaman zaman öğrenmelerde eksiklik yaşıyor. Onları anlıyorum ve çocuk her yerde çocuktur ancak onlar çocuk gibi yaşamıyor çok sorumluluk yüklenmişler. Teknolojik olarak bazen ilk defa karşılaştıkları araçları kullandırdığım için ihtiyaçlarını karşılamaya çalışıyorum (Ö5)."

Öğrencilerin kendi dilleri ile eğitim alabilecekleri bir okulda olmaları gerektiğini düşünme oranının, öğretmenler arasında oldukça düşük olduğu, dolayısıyla bu durumun öğretmenlerin göç ile gelen öğrencilerin Türk Eğitim Sistemine entegre olabileceklerini düşündükleri olarak yorumlanabilir. Arslan & Ergül (2022) tarafından yapılan araştırmada ‘Öğretmenler, mülteci çocukların akademik başarısızlığının önemli olduğunu ve dil probleminin de öğretmenler için önemli bir sorun kaynağı olduğu görülmüştür. Bu bulgunun araştırmamızın bazı bulguları açısından destekleyici olduğu, bazı bulgular (özellikle eğitim sistemine entegre olma) açısından da farklı bir olguya işaret ettiği söylenebilir. (UNİCEF 2023) yaptığı çalışmalar ve hazırladığı raporlarda da ‘Dolayısıyla, devamsızlığın getirdiği sonuçlardan birinin de akademik başarıda düşüş, buna bağlı sınıf tekrarı ve nihayetinde okul terki olduğu dile getirilmiştir.’ Araştırmamızın bulgularını destekler bulgulara ulaşılmıştır. Nitel çalışma örnekleminde yer alan risk altındaki GKA Suriyeli çocukların ve ebeveynlerinin büyük bir çoğunluğu evlerinde gerekli teknolojik ekipmanın bulunmadığını belirtmiştir. (UNİCEF, 2022) Yine (Yığıttürk Ekiyor (2021) tarafından yapılan araştırmada ‘Bugünkü teknolojik olanaklara karşın ekonomik yetersizlikler dolayısıyla aileleriyle iletişimleri zor koşullarda gerçekleşmektedir. Bulgusu araştırmamızın bulguları ile örtüşmektedir. Ayrıca öğretmenlerin genel olarak akademik ve pedagojik olarak kendilerini yeterli hissettikleri fakat teknolojik yeterlilik konusunda öğretmenlerin bir kısmının kendilerini yeterli görmekte birlikte bir kısmının ise kendilerini yeterli görmediği bulgusuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin göçle gelen öğrencilerin eğitim ihtiyaçlarını karşılama konusunda özellikle akademik ve pedagojik olarak kendilerini oldukça yeterli görmeleri, teknolojik olarak ta belirli bir teknolojik araç gereçlere donanımlara ve teknoloji kullanımına sahip olduklarını ifade etmeleri bir bakıma mesleki olarak daha evrensel kriterlere ve bakış açısına sahip olduklarının göstergesi olarak değerlendirilebilir. Günümüzde bütün alanlarda olduğu gibi eğitim alanında da küreselleşmenin etkilerine açık olduğu söylenebilir.

4. Alt amaç:

Okuluza kayıtlı göçle gelen öğrencilerin okula devam düzeyleri nedir? Sorusuna ilişkin bilgiler alt temalara göre tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5. Göçle gelen öğrencilerin okula devam düzeylerine ilişkin bulgular

Ana Tema	Alt Temalar	Kodlar	Frekans
Okula Devam Düzeyi	Devamlı	Okula Türk öğrencilere oranla daha fazla ilgi gösterme	1
		Düzenli devam etme	22
		Okula düzenli olarak devam edenlerin sürekli aynı kişilerden oluşması	5
	Devamsız	Sürekli devamsızlık yapma	17
		Ekonomik yetersizlikler nedeniyle devamsızlık yapma	3
	Düzensiz	Okula nadiren gelme	19
		Öğrencilerin dışarıda çalıştırılması	6
		Okula bağlılık hissetmeme veya okulu önemsememe	5
		Ailelerin yaşadıkları yeri sıklıkla değiştirmeleri	1
		Ailelerin mevsimlik işçi olarak çalışması	2
Evden okula çıkıp okula gitmeme	1		

Tablo 5’e göre Göçle gelen öğrencilerin okula devam düzeylerine ilişkin bulgular incelendiğinde, 1 tema (Okula devam düzeyi) ve 3 alt tema (Devamlı, Devamsız, Düzensiz) altında oluşan kodlanmış durumlar ortaya çıkmıştır. Öğretmenlerin görüşlerine ve ifade

sıklıklarına göre; göçle gelen öğrencilerin okula devam düzeylerinde, öğrencilerin düzenli devam etme durumlarının yüksek, ancak okula nadiren gelen ve sürekli devamsızlık yapan öğrencilerin de varlığı tespit edilmiştir.

Devamlı:

Öğretmenlerin göçle gelen öğrencilerin okula devamlarına ilişkin görüşleri 3 farklı şekilde ortaya çıkmıştır. Öğretmen görüşlerine göre göçle gelen öğrencilerin ‘Düzenli devam etme (f 22) oranlarının yüksek olduğu görülmektedir. ‘Okula Türk öğrencilere oranla daha fazla ilgi gösterme (f 1) durumunun ise söz konusu olmadığı saptanmıştır. Bu duruma ilişkin öğretmen görüşleri ise;

“Devamsız öğrencilerin de çok olmasıyla birlikte düzensiz gelen öğrencilerin sayısı çok fazla. Ailelerin mevsimlik işçi olarak çalışması, öğrencilerin çalışması ya da dilenmesi (Ö9).”
“Devamsız öğrenciler oluyor. Çoğu çalışıyor. Devam eden daha ekonomik olarak iyi öğrenciler oluyor genelde. Düzensiz olanlar daha çok aile ile ilgili (Ö14).” *“Devam edenler var. Genelde ekonomik olarak yetersiz ailelerin çocukları gelmiyor. Çünkü çalışmak zorundalar (Ö16).”*
“Genelde devam durumundalar. Bu konuda sıkıntı ile karşılaşmadım (Ö23).”

Devamsız

Göçle gelen öğrencilerin okula devamsızlığına ilişkin öğretmen görüşlere bakıldığında ise önemli bir kısmının ‘sürekli devamsızlık yapma (f 17)’ eğilimi içinde oldukları ve en düşük frekansa sahip olan görüşün ise ‘Ekonomik yetersizlikler nedeniyle devamsızlık yapma (f 3)’ olduğu görülmektedir. Bu duruma ilişkin bazı öğretmen görüşleri ise şöyledir:

“Geneli devamsız. Arada bir iki tane devamlı öğrencimiz var. Bir gelip bir gelmedikleri için öğrenemiyorlar (Ö26).” *“Sürekli devamsız öğrenciler var. Genel olarak gelen kemik bir kadro var. Nadiren gelen var (Ö42).”*

Düzensiz:

Göçle gelen öğrencilerin okula düzensiz devam etmelerine ilişkin öğretmen görüşleri birbirinden farklı 6 biçimde belirginleşmiştir. Göçmen öğrencilerin ‘okula nadiren gelme (f 19) oranlarının yüksek bir oranda olduğu öğretmenlerce ifade edilmiştir. ‘Ailelerin yaşadıkları yeri sıklıkla değiştirmeleri (f 1) ve ‘Evden okula çıkıp okula gitmeme (f 1)’ gibi durumların ise düşük düzeyde olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin bu yöndeki bazı görüşleri şöyledir:

“Bayağı devamsızlık yapan var. Çok az sayıda düzenli gelen öğrenci var. Çok düzensizler üç gün gelip beş gün gelmemeler. Okula deyip sokakta dolaşan öğrencilerle karşılaştığımız oluyor (Ö7).” *“Devamsız kesim aileyi geçindirme sürecine aktif dahil olma sebebiyle (dilencilik, kağıt toplama vb.) devamsız. Düzensiz devam eden öğrencilerin sayısı yüksek oranda yine ekonomik yetersizlikten dolayı il içi ya da il dışına belirli dönemler için mevsimlik işçi olarak gitmekten kaynaklı oluyor (Ö8).”* *“Okula düzenli gelmiyorlar. Okulu ciddiye almıyorlar (Ö6).”*

Devamsız ve düzensiz olarak okula gelen öğrencilerin herhangi bir işte çalışması veya çalıştırılması, ailelerinin ekonomik yetersizlikleri, mevsimlik işçi olarak çalışmaları, sürekli adres değişiklikleri okula devamsızlık düzeylerinin yüksek olma nedenleri olarak göze çarpmaktadır. Ekonomik durumu daha iyi olan ailelerin çocuklarının okula devam ettiği gözlenmiştir. Yapılan diğer araştırmalarda da benzer sonuçlar ifade edilmiştir. ‘UNICEF tarafından bugün yapılan açıklamaya göre geçen sene Haziran ayından bu yana kayıtlarda yüzde 50 oranında bir artışa rağmen okul çağındaki çocukların yüzde 40’tan fazlası (380 bin mülteci çocuk) hâlâ okula gidemiyor. (19 Ocak 2017)’. Bu bulgu araştırmamızda ortaya çıkan bulguları da desteklemektedir. ‘Göçmen ailelerin yaşadığı bölgelerdeki mesken yetersizliği çocukların bireysel gelişiminin sağlanmasının önünde bir engeldir.’ (Günkör, 2018: 67). ‘Çalışmamızda göçmen çocukların yarısından fazlasının ailelerinin gelir düzeylerinin düşük olduğu saptanmıştır. Ayrıca orta gelir seviyesine sahip bazı çocukların ise sokakta çalıştığı belirlenmiştir’ (Küçükali ve Çevik-

Özdemir, 2018: 2154). Bu araştırmaların bulgularının da araştırmamızın bulguları ile bire bir örtüştüğünü söylemek mümkündür. Araştırmada ortaya çıkan farklı bir bulgu ise ‘Düzenli devam etme’ oranının yüksek olması da denetim ve takip sistemine dayandırılabilir. Bunlara rağmen göçmenlerin özellikle ilk karşılaştıkları temel sorun olan ekonomik güçlükler neredeyse bütün göçmen aileleri ile birlikte çocukların da eğitim sürecinin dışında kalmasına neden olan bir olgu olarak ifade edilebilir.

5. Alt amaç.

Göçle gelen öğrencilerin diğer öğrenciler ile yaşadıkları en önemli sorunlar nelerdir? Sorusuna ilişkin bilgiler alt temalara göre tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6. Göçle gelen öğrencilerin diğer öğrencilerle ile yaşadıkları sorunlara dair bulgular

Ana Tema	Alt Temalar	Kodlar	Frekans
Akran İlişkileri	Dışlanma	Öğrencilerde dışlanma olgusunun olması	1
		Türk öğrenciler tarafından dışlanma	17
		Kendilerini Türk öğrencilerden soyutlama	2
		Kendi aralarında gruplaşma	1
		Türkçe konuşamama nedeniyle dışlanma	4
		Karşılıklı dışlama	2
		Zamanla birbirlerine alışma	5
		Etiketlenme	1
		Dışlanma ya da dışlama durumlarının olmaması	4
		Ailelerinden duydukları yorumlar nedeniyle arkadaşlarını dışlama	3
		Giyim tarzının farklı olması nedeniyle dışlanma	1
		Nadiren dışlanma	2
		Çatışma	Şiddet
	Çatışma yaşamama		3
	Dil nedeniyle çatışma		3
	Kültürel çatışma		4
	Dışlama nedeniyle çatışma		2
	Davranış ve hareketin yanlış yorumlanması		1
	Nadiren çatışma		4
	Çoğunlukla çatışma halinde olma		8
Gruplar halinde çatışma	3		
Fikir çatışması	1		
Birbirini kabullenmeme nedeniyle çatışma	3		
Kendi aralarında çeteleşme	1		
Kendi yaşam biçimlerini devam ettirme nedeniyle çatışma	1		
oyunlarının farklı olması nedeniyle çatışma	1		
İletişimden	İletişim kuramama	2	
Kaçınma	Bazı çocuklar arasında iletişimden kaçınma	1	

İletişimden kaçma	12
Öğrencilerin göçle gelen öğrenciyi anlayamaması	1
Oyuna katılmama	2
Arkadaşlıkların kalıcı olmayacağını düşünme	1
Savaştan etkilendikleri için iletişimden kaçınma	1
Kendi kültüründen kişilerle iletişimi tercih etmesi	8
Türk öğrencilerle kaynaşmak istememe	1
Anlaşılmadıklarını düşündükleri için iletişimden kaçınma	2
Nadiren iletişimden kaçınma	1
Çekinme nedeniyle iletişim kurmama	1
Sorun yaşamamak adına iletişimden kaçınma	1
Sadece dil sorunu yaşayan öğrencilerin iletişimden kaçınması	4
Güvende hissetmedikleri için iletişimden kaçınma	3
Sorunlarını anlatamama nedeniyle iletişimden kaçınma	1
Sağlıklı iletişim kurma	2

Tablo 6'ya göre Göçle gelen öğrencilerin diğer öğrencilerle yaşadıkları sorunlara dair bulgular incelendiğinde, 1 tema (Akran ilişkileri) ve 3 alt tema (Dışlanma, çatışma, İletişimden kaçınma) altında oluşan kodlanmış durumlar ortaya çıkmıştır. Öğretmenlerin görüşlerine ve ifade sıklıklarına göre; genel olarak göçle gelen öğrencilerin diğer öğrenciler ile yaşadıkları sorunlarda, göçle gelen öğrencilerin Türk öğrenciler tarafından dışlandıkları, iletişimden kaçınma eğilimi gösterdikleri ve çoğunlukla çatışma halinde olma durumları tespit edilmiştir.

1507

Dışlanma:

Göçle gelen öğrencilerin diğer öğrencilerle yaşadıkları en temel sorunlardan birisinin dışlanma olduğu ve bu alt tema içerisinde birbirinden farklı 12 sorun durumu ile karşı karşıya kaldıkları görülmüştür. Bu sorunlar içerisinde 'Türk öğrenciler tarafından dışlanma (f 17) oranının yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. 'Giyim tarzının farklı olması nedeniyle dışlanma f 1)' ilişkin görüşlerin ise oldukça düşük düzeyde olduğu saptanmıştır. Kodlanmış olan durumları destekleyen öğretmen görüşlerinden bazıları şöyledir,

"Diğer öğrencilerin onları kabul etmeleri süreç alabiliyor. Her iki tarafta fikirler ve diyalog konusunda çatışma yaşayabilmekte. Bazı durumlarda iletişime kapanabiliyorlar. Kendilerini güvenli görmediği durumlarda gerçekleşiyor (Ö36). "Ailelerinden sosyal öğrenme ile duydukları kötü yorumlar sebebiyle arkadaşlarını dışlayabiliyorlar (Ö46)." "Dışlanmaya çokça maruz kalıyorlar. Etiketleme sorunu yaşıyorlar. Mahallede aileler tarafından dışlandıkları için çocuk arasında da çatışma ve dışlanma sorunu yaşıyorlar. Genel olarak ürkekler. Öğretmenlerin çabasıyla katılım gösterenler oluyor (Ö21)."

Çatışma:

Göçle gelen öğrencilerin yaşadıkları temel sorunlardan olan 'çatışma' çok farklı düzeylerde ve şekillerde öğretmen görüşlerine yansımıştır. Göçle gelen öğrencilerin değişik çatışmalar yaşaması öğretmenlerin görüşlerine göre belirli başlıklar altında belirginleşmiştir. Bu görüşler içerisinde 'Çoğunlukla çatışma halinde olma (f 8)' en yüksek orana sahip olarak görülmektedir. 'Oyunlarının farklı olması nedeniyle çatışma (f 1), şiddet (f 1) ve 'Davranış ve hareketin yanlış

yorumlanması (f 1)'ise en düşük frekansa sahip görüşler olarak ifade edilmişlerdir. Bu durumları destekleyen görüşlerden bir bölümü şöyledir;

“Dışlanma ilk başlarda daha sık oluyordu. Şu an azaldı. Kısmen çatışmalar var. Türkçe seviyesi düşük olanlar iletişimden kaçınıyorlar (Ö28).” “Öğrenciler kendi aralarında çeteleşiyorlar (Ö38).” “Diğer öğrenciler tarafından dışlandıkları durumlar oluyor. Kendi adet ve yaşam biçimlerini devam ettirdiklerinde çatışma yaşanabiliyor. Genellikle kendi içlerine dönük olmaya meyilliler (Ö41).”

İletişimden kaçınma:

Göçle gelen öğrencilerin diğer öğrencilerle yaşadıkları sorunlardan bir diğeri olan iletişimden kaçınmaya ilişkin öğretmen görüşlerinde ‘iletişimden kaçma (f 12) ve ‘Kendi kültüründen kişilerle iletişimi tercih etmesi (f 8) oranının yüksek olduğu görülmüştür. Kodlanmış diğer 15 maddenin ise frekanslarının düşük olduğu saptanmıştır. ‘Arkadaşlıkların kalıcı olmayacağını düşünme (f 1), ‘Çekinme nedeniyle iletişim kuramama (f 1). Bu görüşleri destekleyici bazı öğretmen görüşleri ise şöyledir;

“Dışlanma sorunu yaşıyorlar. Giyimleri biraz farklı olduğu için veya Türkçe konuşmadıkları için. Çok fazla çatışma yaşanmıyor. Daha çok diğerlerinden yalıtılmış biçimde hareket ediyorlar. İletişimden kaçınma eğilimleri fazladır (Ö17).” “Diğer öğrencilerle büyük sorunlar yaşıyorlar. Şiddet, gruplaşma, iletişim kurmama gibi sorunlar ile karşılaşıyorum (Ö1).” “Kendilerini bizlerden dışlıyor, yani aslında bizi dışlıyorlar. Çatışmalar dil konusundaki problemlerden kaynaklanıyor. Kesinlikle en önemli sorun bu. Arkadaşlık, dostluk ve samimiyeti gereksiz buldukları ve belki de kalıcı olmadıklarını düşündükleri için kaçınıyorlar (Ö5).”

Bunun nedenleri olarak öğretmenler tarafından kendi kültürlerini yaşamak istemeleri, savaşın yarattığı olumsuz etkiler ve güvende hissetmeme sıralanmaktadır. (Koşar ve Aslan)’ da benzer nedenleri ifade etmişlerdir. “Savaş travması yaşayan öğrencilerin psikolojileri bozulmakta bu durum da olayların şiddetle çözülebileceğine inanmalarına ve içe kapanmalarına neden olmaktadır.’(Koşar ve Aslan, 2020: 1824). Bunlar araştırmamızın bulgularını da desteklemektedir

Göçün insanlığın ilk dönemlerinden bu yana gerçekleşen bir olgu olduğunu günümüzde ise savaşlar, yoksulluk ve doğal afetlerle bu sürecin yoğunlaşp hızlandığını ileri sürmek mümkündür. Bunun yanında ayrıca küreselleşen dünyamızda göç ile birlikte ortaya çıkan kültürel yakınlaşmalar ve bunun doğurduğu sonuçlar artık modern dünyanın olağan bir olgusu olarak kabul görmektedir. Göç ile iki kültür arasında sıkışıp kalan insanın her ikisinin de zamanla toplamı olduğunu öne süren ve aynı zamanda kendisi de göçmen bir yazar olan Amin Maalouf bu konudaki zorlukları ‘Ölümcül Kimlikler’ adlı eserinde şu şekilde ifade eder: “Lübnan’ı terk edip Fransa’ya yerleştiğimden beri, son derece iyi niyetli olarak, kendimi ‘daha çok Fransız mı, yoksa ‘daha çok Lübnanlı mı hissettiğim ne kadar çok sorulmuştur bana. Cevabım hiç değişmez: ‘Her ikisi de!’ Herhangi bir denge ya da haktanırlık endişesi yüzünden değil, ama cevabım farklı olsaydı yalan söylemiş olurum. Beni bir başkası değil de ben yapan şey, bu şekilde iki ülkenin, iki üç dilin, pek çok kültür geleneğinin sınırında bulunuşumdur. Benim kimliğimi tanımlayan da tam olarak budur. Kendimden bir parçayı kesip atmış olsaydım, daha mı gerçek olurum?” (Maalouf, 2021: 9). Toplumların, kültürlerin ahenkli kaynaşmasının bireyde vücut bulduğu bu betimleme, günümüz insanının bir arada çok kültürlü, çok kimlikli ve çok dilli olunabileceğinin yansımasını bize göstermektedir. Göçle birlikte dile gelen pek çok olumsuzluğa karşılık göçün bireysel ve toplumsal benliğimize kattığı olumlu yönleri Maalouf’un betimlemesinin satır aralarında hemen göze çarpmaktadır. Kültürlerin yakınlaşması, kaynaşması ve birbirlerini beslemesi bu olumlu unsurların başında gelmektedir. Bu sayede katı olan önyargı ve kalıpların, tek boyutlu insan yetiştirme düşüncesinin yerini

farklılıklara duyulan empati ve yakınlık almaktadır. Eğitim, bu yakınlığın gerçekleşmesini ‘öteki’ karşısında anlamayı ve anlaşılmayı farklılıklara saygı temelinde yeniden inşa edip bağlar kurabilecek en güçlü araçtır. Araştırma sonuçlarında her ne kadar farklı kültürlerin bir araya gelmesinden doğan olumsuzluklar üzerinde durulmuşsa da, elde edilen bulgularda göçün sağladığı kültürlenme de vurgulanmıştır. Zamanla kültür çatışmalarının azaldığı ya da ortadan kalktığı karşılıklı bir uyumun olduğu araştırmaya katılan öğretmenler tarafından ifade edilmiştir. Nitekim ‘Derin’ de, araştırmasında bunu ele almıştır. “Büyük göçler sonrasında ortaya çıkan kültürel kopmalar, ileriye yönelik adım atmak isteyen ailelerin önünü açar ve yeni bir toplumda yeni bir insan ve aile tipinin oluşturulmasını gerçekleştirebilirler” (Derin, 2020: 52). Göç çok farklı nedenlere dayanmakla birlikte günümüzün bir olgusal gerçeği olarak tüm toplumların karşı karşıya kaldığı bir sonuç olarak değerlendirilebilir. Göç alan ülkeler kadar göç veren ülkelerinde çok farklı sorunlarla karşılaştığını söylemek mümkündür. Araştırmamızın kapsamında yer alan ‘eğitim sorunlarının göçle gelen öğrenciler açısından yaşamsal bir öneme sahip olduğu açıktır.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmada, bireyler ve toplumlar açısından günümüzde sıklıkla karşılaşılan bir durum olan göçlerin eğitim sistemi açısından ortaya çıkardığı sorunların bulgularına ve sonuçlara öğretmen görüşleri üzerinden ulaşılmaya çalışılmıştır. Genel olarak değerlendirildiğinde ortaya çıkan bulgular özellikle eğitim sistemi açısından yıkıcı veya olumsuz sayılabilecek etkilerinin yine eğitim ile azaltılabileceğine yönelik sonuçlara ulaşıldığını göstermektedir. Ülkemize son yıllarda çeşitli nedenlerle yerleşmek zorunda kalan eğitim çağındaki göçle gelen çocukların karşılaştıkları sorunlar üzerine elde edilen verilere göre de aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Göçle gelen öğrencilerin Türk eğitim sistemine uyumlarında dil problemleri ve bunun doğurduğu iletişim güçlükleri, Türk öğrencilerle sosyalleşmede sorun yaşama, gruplaşmalar, öfke, saldırganlık ve kültür çatışmaları sonucuna ulaşılmıştır.

Öğretmenlerin göçle gelen öğrenci ve aileleri ile iletişim sorunlarının giderilmesi kültürel uyumun anahtarı olarak ortaya çıkmaktadır. Öğretmenlerin göçle gelen öğrencilerle ve aileleri ile iletişimlerinde, öğrenciyle belli bir zaman sonra iletişim kurabilirken, aile ile iletişim kuramama veya bu konuda zorlanma durumları tespit edilmiştir. Bunun yanında ailelerin çocukları ile ilgili sorun duymak istememe, günün birinde dönme düşüncesi ve dil öğrenmede yaşanan iletişim sorunları da başka bir sonuç olarak belirginleşmektedir.

Göçle gelen öğrencilerin eğitim ihtiyaçlarını karşılama konusunda öğretmen yeterliklerinde, öğretmenlerin çoğunlukla akademik, pedagojik ve teknolojik olarak kendilerini yeterli hissettikleri sonucu ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte öğretmenlerin aldıkları eğitimi başka bir kültüre uyarlamakta kimi zaman sorun yaşadıkları ve bu konuda daha fazla rehberlik ve hizmet içi eğitime ihtiyaçlarının olduğu gözlenmiştir.

Göçle gelen öğrencilerin okula devam düzeylerinde; öğrencilerin düzenli devam etme durumlarının yüksek, ancak okula nadiren gelen ve sürekli devamsızlık yapan öğrencilerin de olduğu tespit edilmiştir.

Göçle gelen öğrencilerin belirli oranlarda diğer öğrenciler tarafından dışlandıkları, iletişimden kaçınma eğilimi gösterdikleri ve çoğunlukla çatışma halinde oldukları sonucu ile karşılaşılmıştır.

Araştırmada ortaya çıkan sonuçlara ilişkin öneriler geliştirilmiştir,

1- Göçle gelen öğrencilerin eğitiminde görev alan öğretmen niteliğinin çeşitli eğitimlerle sahada gözlenen ihtiyaç ve sorunlara ilişkin olarak güncellenmesi ve geliştirilmesi gerekir.

2- Öğretmenin, çeşitli yöntem ve teknikleri kullanacak donanımda olması ve öğrencileri birleştirici bir araya getirci etkinliklere yer vermesi gerekmektedir.

3- Göçle gelen çocuklara ders veren öğretmenlerin öğrencilerin kültürlerine uygun bir donanıma sahip olması, yaşanması muhtemel adaptasyon sorunlarını azaltacaktır. Bu konuda öğretmenlere Milli Eğitim Bakanlığı tarafından göçle gelen öğrencilerin kültürlerini tanıtıcı ve bilgilendirici broşür, afiş, video gibi tanıtım yayınları yapılmalıdır.

4- Kültürel uyum, farklılıkların karşılıklı hoşgörü ve anlayış temelinde geliştirilmesi bakımından öğrencilerin karşılaşılabilecekleri olası kültürel – sosyal anlaşmazlıkları minimize edecek şekilde insan hakları, felsefe, psikoloji, kültür temalı dersler, seminerler, toplantılar altında öğrencilerde karşılıklı anlama ve anlayış güçlendirici etkinlikler periyodik olarak gerçekleştirilmelidir.

5- Öğrencilerin eğitim öğretim sürecine başlamadan önce dil sorununu ortadan kaldırmak adına en az 6 ay sadece dil eğitimi verilerek dil hazırlık sınıflarını oluşturulabilir.

6- Göçle gelen çocukların içinde buldukları psikolojik travmaları rehabilite edecek şekilde okullarda, rehberlik araştırma merkezleri, sağlık kuruluşları ile belediyelerle ve diğer sivil toplum örgütleriyle birlikte programlar, çalışmalar oluşturulmalıdır.

7- Okulların göçle gelen öğrenciler için çekici hale getirilerek (yemek, sosyal faaliyetler, geziler) devamsızlık durumları en aza indirilmelidir.

KAYNAKÇA

- Avrupa İnsan Hakları sözleşmesi Ek 1 no'lu Protokolün 2. Maddesi hakkında Rehber, 'Eğitim Hakkı'. *Avrupa Konseyi/Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi*, 2015.
<https://inhak.adalet.gov.tr/>
- Aybay, R (2006) 'Açıklamalı İnsan Hakları Evrensel Bildirisi' Türkiye Barolar Birliği, *İnsan Hakları Uygulama ve Araştırma Merkezi*. Ankara
- Arslan, Ü. & Ergül, M. (2022) 'Mülteci öğrencilerin eğitimlerinde yaşadıkları sorunlar: öğretmenlerin perspektifinden bir delphi çalışması'. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (54) 1-31.DOI:10,9779.pauefd.820780
- Aydeniz, S & Sarıkaya, B (2021) 'Göçmen Çocukların Eğitiminde Yaşanan Sorunlar ve Çözüm Önerilerine İlişkin Öğretmen Görüşleri' *Millî Eğitim* • Cilt: 50 • Özel Sayı/2021 • Sayı: 1, (385-404)
- Büyükoztürk, Ş & Kılıç-Çakmak, E. & Akgün, Ö. E. & Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2021). 'Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri'. *Pegem Akademi Yayınları*. Ankara
- Çatır, G (2015) "Zorunlu Göç Tecrübesinin Devlet Politikalarındaki Yansıması: Bulgaristan'dan Türkiye'ye Kitleli Göçün Analizi 2. Kısım. Küreselleşme çağında göç" (Derleyenler: S.G. İhlamur Öner & N.A. Şirin Öner) (T. Bora Ed.) İletişim Yayınları. İstanbul
- Demir, N. (2020). 'Millî Eğitime Bağlı Devlet Okullarında Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Sorunlarına İlişkin Öğretmen Görüşleri' (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi. Antalya.
- Derin, G. (2020). 'Travma ve Göç: Bir Gözden Geçirme'. *Artuklu İnsan ve Toplum Bilim Dergisi*, 5 (2), 46-55.
- Ekici, S. & Tuncel, G. (2015). 'Göç ve İnsan'. *Birey ve Toplum Dergisi*, 5(9), 9-22.
- Göç Politikaları ve Daire Başkanlığı. (2017). '2016 Türkiye Göç Raporu'. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Yayınları. Ankara
- Günkör, C. (2018). 'Göç Olgusunun Eğitim Sistemine Etkilerinin Değerlendirilmesi'. *Uluslararası Medeniyet Çalışmaları Dergisi*, 3(1),59-71.
- IOM. (2009). 'Göç Terimleri Sözlüğü'. (Çev. Littera Çeviri ve Dil Hizmetleri Dnş. Ltd. Şti.), (B. Çiçekli Ed.). İsviçre: Uluslararası Göç Örgütü.
- Kant, I. (2018). 'Eğitim Üzerine'. (Çev. S. E. Bekman). *İz Yayıncılık*. İstanbul
- Kaptan, S. (1998). 'Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri'. *Tekışık Web Ofset Tesisleri*. Ankara
- Karakaya, H. (2020). 'Türkiye'de Göç ve Etkileri'. *Fırat Üniversitesi Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 4 (2), 93-130.
- Karasar, N. (2020). 'Bilimsel Araştırma Yöntemi'. *Nobel Yayıncılık*. Ankara
- Koşar, S. & Aslan, F. (2020). 'İlkokul ve Ortaokula Devam Eden Göçmen Çocukların Eğitim Sorunlarına Yönelik Okul Yöneticilerinin Görüşleri'. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*. 9(4), 1799-1831.
- Küçükali, R. & Çevik-Özdemir, H. N. (2018). 'Göç etmiş Ailelerin İlköğretim Çağındaki Çocuklarının Yaşadıkları Sorunların Değerlendirilmesi'. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 22 (Özel Sayı), 2149-2158.

- Locke, J. (2004). 'Eğitim Üzerine Düşünceler'. (Çev. H. Zengin). *Yaylacık Matbaası*. İstanbul
- Maaulof, A. (2021). 'Ölümcül Kimlikler'. (Çev. A. Bora). *Yapı Kredi Yayınları*. İstanbul
- Russel, B. (2020). 'Eğitim Üzerine'. (Çev. A. Uğur). *Cem Yayınevi*. İzmir
- Şahin, H. (2020). 'Göç Olgusu, Mülteci Çocukların Eğitimi ve Suriyeli Mülteci Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonu Süreci'. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 9(1), 377-394.
- Şimşek, H & Selen Kula, S (2018) 'Türkiye'nin Göçmen Politikasında İhmal Edilen Boyut: Eğitsel Uyum Programı' *Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi (AEUIİBFD)* Cilt 2, Sayı 2, Aralık 2018, Sayfa: 5-21.
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı. (2022). 'İstatistikler Göç Alanındaki Güncel veriler'. (<https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>). 31.03.2022. Erişim Tarihi: 05.04.2022.
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü Göç ve Acil Durumlarda Eğitim Daire Başkanlığı. (2022). 2021-2022 Eğitim Öğretim Yılı e- okul ve YÖBİS Verileri. Erişim Tarihi: 04.04.2022.
- T.C. Resmi Gazete. (1949). 'İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'. 27.05.1949, Sayı: 7217.
- T.C. Resmi Gazete. (1982). 'Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'. 09.11.1982, Sayı: 17863. Erişim Tarihi: 08.04.2022.
- TDK. (2022). 'Türkçe Sözlük'. (<https://sozluk.gov.tr/>). Erişim Tarihi: 05.04.2022.
- UNİCEF Türkiye Milli Komitesi, 2023. <https://www.unicefturk.org/> 'Suriyeli okul Dışı Kalmış Çocuklar ile İlgili Analiz Raporu'. Türkiye Ülke Raporu
- UNİCEF Türkiye Milli Komitesi, 2022. <https://www.unicefturk.org/> 'Türkiye'de Geçici Koruma Altında Olan Suriyeli Çocuklara Yönelik Eğitim Müdahalesinin Belgelendirilmesi' – Nihai Rapor.
- UNİCEF Türkiye Milli Komitesi, 'Raporlar' (2017, 2021). Ankara
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2021). 'Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri'. *Seçkin Yayıncılık*. Ankara
- Yiğittürk Ekiyor, E (2021) 'Göç ve Kültürlerarası İletişim İlişkisi Üzerine Bir Alan Araştırması'. *Journal of Humanities and Tourism Research* 2021, 11 (4): 819-843.

- Yazarlar herhangi bir çıkar çatışması bildirmemektedir.
- Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkıda bulunmuştur.